

דברים פרק ל

(א) והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבת אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך יקוק אלהיך שמה: (ב) ושבת עד יקוק אלהיך ושמעתי בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך בכל לבבך ובכל נפשך: (ג) ושב יקוק אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מפל העמים אשר הפיצך יקוק אלהיך שמה: (ד) אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך יקוק אלהיך ומשם יקחך: (ה) והביאך יקוק אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה וחיטבך והרבך מאבותיך: (ו) ומל יקוק אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את יקוק אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייד: (ז) ונתן יקוק אלהיך את כל האלות האלה על איביך ועל שונאיך אשר רדפו: (ח) ואתה תשוב ושמעתי בקול יקוק ועשית את כל מצותיו אשר אנכי מצוך היום: (ט) והויתך יקוק אלהיך בכל מעשה ידך בפרי בטנך ובפרי בהמתך ובפרי אדמתך לטובה כי טוב יקוק לשונש עליך לטוב באשר שש על אבותיך: (י) כי תשמע בקול יקוק אלהיך לשמר מצותיו וחקותיו הכתובה בספר התורה הזה כי תשוב אל יקוק אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: פ (יא) כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא: (יב) לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יג) ולא מעבר לים היא לאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו וישמענו אתה ונעשנה: (יד) כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו: ס (טו) ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע: (טז) אשר אנכי מצוך היום לאהבה את יקוק אלהיך ללכת בדרךיו ולשמר מצותיו וחקותיו ומשפטיו וחיית ורביית וברכך יקוק אלהיך בארץ אשר אתה בא שמה לרשתה: (יז) ואם יפנה לבבך ולא תשמע ונדחת והשתחית לאלהים אחרים ועבדתם: (יח) הגדתי לכם היום כי אבד תאבדון לא תאריכון ימים על האדמה אשר אתה עבר את הירדן לבוא שמה לרשתה: (יט) העדתי לכם היום את השמים ואת הארץ החיים והמות נתתי לפניך הברכה והקללה ובהרת בחיים למען תחיה אתה וזרעך: (כ) לאהבה את יקוק אלהיך לשמע בקלו ולדבקה בו כי הוא חייד וארץ ימיד לשבת על האדמה אשר נשבע יקוק לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב לתת להם:

רש"י

(ג) **ושב ה' אלהיך את שבותך** - היה לו לכתוב והשיב את שבותך, רבותינו למדו מכאן שהשכינה כביכול שרויה עם ישראל בצרת גלותם, וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו, שהוא ישוב עמהם. ועוד יש לומר, שגדול יום קבוץ גלויות ובקושי, כאלו הוא עצמו צריך להיות אוהז בידיו ממש איש איש ממקומו, כענין שנאמר (ישעיה כז, יב) ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל, ואף בגלויות שאר האומות מצינו כן (ירמיהו מח מז) ושבתי שבות מאב: (יא) **לא נפלאה היא ממך** - לא מכוסה היא ממך, כמו שנאמר (דברים יז, ח) כי יפלא ארי יתכסי, (איכה א, ט) ותרד פלאים, (איוב מ, יג) ותרד במטמוניות, מכוסה חבוש בטמון: (יב) **לא בשמים היא** - שאלו היתה בשמים היית צריך לעלות אחריה וללומדה: (יז) **כי קרוב אליך** - התורה נתנה לכם בכתב ובעל פה: (טו) **את החיים ואת הטוב** - זה תלוי בזה אם תעשה טוב הרי לך חיים, ואם תעשה רע הרי לך המות. והכתוב מפרש והולך היאך: (טז) **אשר אנכי מצוך היום לאהבה** - הרי הטוב, ובו תלוי: **וחיית ורביית** - הרי החיים: (יז) **ואם יפנה לבבך** - הרי הרע: (יח) **כי אבד תאבדון** - הרי המות: (יט) **העדתי לכם היום את השמים ואת הארץ** - שהם קיימים לעולם וכאשר תקרה אתכם הרעה יהיו עדים שאני התרתי בכם בכל זאת. דבר אחר העידתי בכם היום את השמים וגוי אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, הסתכלו בשמים שבראתי לשמש אתכם, שמה שנו את מדתם שמה לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם, כענין שנאמר (קהלת א, ה) וזרח השמש ובא השמש, הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם, שמה שנתה מדתה, שמה זרעתם אותה ולא צמחה, או שמה זרעתם חטים והעלתה שעורים, ומה אלו שנעשו לא לשכר ולא להפסד אם זוכין אין מקבלין שכר ואם חוטאין אין מקבלין פורענות, לא שנו את מדתם, אתם שאם זכיתם תקבלו שכר ואם חטאתם תקבלו פורענות על אחת כמה וכמה: **ובהרת בחיים** - אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים, כאדם האומר לחבירו בחר לך חלק יפה בנחלתי ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך, ועל זה נאמר (תהלים טז, ה) ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי, הנחת ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך:

רמב"י

(א) **והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה** - כבר הזכרתי (ויקרא כו טז) כי הפרשה הזאת עתידה, כי כל עניינה לא היו ולא נבראו, אבל הם עתידין להיות: (ב) **וטעם ושבתי עד ה' אלהיך ושמעתי בקלו ככל אשר אנכי מצוך היום ואתה ובניך** - שתשוב אל ה' בכל לבבך ובכל נפשך ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כאשר עשו בגאולה השנית דכתיב (נחמיה י ל) ובאים באלה ובשבועה ללכת בתורת האלהים אשר נתנה ביד משה עבד האלהים ולשמור ולעשות את כל מצות ה' אדנינו ומשפטיו וחקיו. או יהיה "מצוך אתה ובניך" כמו מצוך לך ולבניך, כענין ואתה צוית (בראשית מה יט), וכן וירעו אותנו (לעיל כו ו), לנו. ולפי דעתי יש בו סוד גדול, כי ירמוז למה שאמרו (יבמות סג ב) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, וכבר דברתי בו: (ו) **ומל ה' אלהיך את לבבך** - זהו שאמרו (שבת קד א) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך. ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירתם בטוב ועונש ברצונם ברע. אבל לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל. והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה <<

רמב"ן [המשך]

והתאווה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה. וישוב האדם בזמן שהוא קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, כמו שפירשתי בסדר בראשית (ב ט): וזהו מה שאמר הכתוב בירמיה (לא ל - לב), הנה ימים באים נאם ה' וקרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו', כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נתתי את תורתם בקרבם ועל לבם אכתבנה, וזהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי. ולכך אמר עוד (שם פסוקים לב לג) והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם, ובידוע כי יצר לב האדם רע מנעוריו וצריכים ללמד אותם, אלא שיתבטל יצרם בזמן ההוא לגמרי: וכן נאמר ביחזקאל (לו כו כז) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו' ועשיתי את אשר בחקי תלכו, והלב החדש ירמוז לטבעו, והרוח לחפץ ולרצון. וזהו שאמרו רבותינו (שבת קנא ב) והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת יב א), אלו ימות המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה. כי הימות המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ: (יא) וטעם **כי המצוה הזאת** - על כל התורה כולה. והנכון, כי על כל התורה יאמר (לעיל ח א) "כל המצוה אשר אנכי מצוך היום", אבל "המצוה הזאת" על התשובה הנזכרת, כי והשבות אל לבבך (בפסוק א) ושבת עד ה' אלהיך (בפסוק ב) מצוה שיצוה אותנו לעשות כן. ונאמרה בלשון הבינוני לרמוז בהבטחה כי עתיד הדבר להיות כן. והטעם, לאמר כי אם יהיה נדחך בקצה השמים ואתה ביד העמים תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כי אין הדבר נפלא ורחוק ממך אבל קרוב אליך מאד לעשותו בכל עת ובכל מקום: וזה טעם **בפיך ובלבבך לעשותו** - שיתודו את עונם ואת עון אבותם בפייהם, וישבו בלבם אל ה', ויקבלו עליהם היום התורה לעשותה לדורות כאשר הזכיר (לעיל פסוק ב) אתה ובניך בכל לבבך - כמו שפירשתי (שם): (טו) **ראה נתתי לפניך היום** - יחזור להזהיר עוד, להגיד להם כי שני הדרכים בידם וברשותם ללכת באשר יחפצו בה ואין מונע ומעכב בידם לא מן התחתונים ולא מן העליונים. ויעיד בהם את השמים ואת הארץ פעם שנית (פסוק יט) אחר שאמר (לעיל ד כו) העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר. כי עתה יאמר העדותי בכם היום את השמים ואת הארץ - כי החיים והמות נתתי לפניך - שהם הברכה והקללה - וכי יעציתך שתבחר בחיים למען תחיה אתה וזרעך - והנה הוא כמחתיים העדים בסוף דבריו כולם:

רמב"ם הלכות תשובה

[א, א] כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישוב מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר הנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי, וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משובח, וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להן בקרבנם עד שיעשו תשובה, ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה, וכן כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו, וכן החובל בחבירו והמזיק ממנו אף על פי ששילם לו מה שהוא חייב לו אינו מתכפר עד שיתודה וישוב מלעשות כזה לעולם שנאמר מכל חטאות האדם. ...

[ד, ז] ואל ידמה אדם בעל תשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים מפני העוונות והחטאות שעשה, אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי טעם טעם החטא ופירש ממנו וכשב יצרו, אמרו חכמים מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו, כלומר מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם מפני שהן כובשים יצרם יותר מהם.

[ה, ה] כל הנביאים כולן צוו על התשובה ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה, וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין שנאמר והיה כי יבאו עליך כל הדברים וגו' ושבת עד ה' אלהיך ושב ה' אלהיך וגו'.

[ז, ו] גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך, ונאמר ולא שבתם עדי נאם ה', ונאמר אם תשוב ישראל נאם ה' אלי תשוב, כלומר אם תחזור בתשובה בי תדבק, התשובה מקרבת את הרחוקים, אמר היה זה שנאו לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד, וכן אתה מוצא שבלשון שהקב"ה מרחיק החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים, שנאמר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי, ונאמר ביכניהו ברשעתו כתבו את האיש הזה ערירי גבר לא יצלח בימיו, אם יהיה כניהו בן יהויקים מלך יהודה חותם על יד ימיני וגו', וכיון ששב בגלותו נאמר בזרובבל בנו ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמתיך כחותם.

מי השלוח - פרשת ניצבים

והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה כו'. הענין שנכתב ברכה וקללה. היינו כי גם אצל הקללה נמצא גם ברכה בהסתר. והשבות אל לבבך כו' היינו הדבר הזה שגם בהקללה נמצא ברכה כנ"ל, ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו, היינו קול פנימאה הנמצא בכל דבר כדאיתא בזוה"ק, ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך, היינו רחמנות שהיא בתמימות הלב יתן לך הש"י בדי"ת ותלמוד תורה בחשק ובתמימות, אם יהי נדחך בקצה השמים, היינו דבר שהוא אצלך רחוק מדעתך שתוכל לתקן עוד יותר, משם יקבלך ה' אלקיך ומשם יקחך, היינו גם שם יתקן אותך הש"י, ומל ה' אלקיך את לבבך כו' לאהבה את ה' אלקיך כו' היינו החשק שהי אצלך לדברים אשר אינם טובים בעיני ה', יתן ה' את החשק הזה ויתקן אותנו בעת אשר תשיב בתשובה שלימה ואהבת את ה' ותחשק לד"ת, ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך, היינו הדבר תאוה הרע שנמצא בך יתן ה' על אויביך ועל שונאיך, ואתה תשוב ושמעת בקול ה' אלקיך ועשית כו' היינו החשק הנמצא בך יברר אותו ויתן את החשק הזה לעשות בו כל מצותיו וחוקותיו: